

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 33/2020

Eettisten ja luotettavien huumetestausten toteuttaminen

Kontio Jutta, Laava Annika, Holappa-Girginkaya Jaana, Kuure Marja-Helena, Kajula Outi
20.5.2020 ::

Huumetestaus kuuluu terveydenhuollon ammattilaisten työtehtäviin useissa sosiaali- ja terveysalan työpaikoissa. Voimassa oleva lainsäädäntö ja niiden pohjalta laaditut ohjeistukset määrittävät ja ohjaavat huumetestausta. Huumetestattavan henkilön oikeusturvan vuoksi näytteenottoon ja analysointiin tulee kiinnittää erityistä huomioita. On tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ymmärtävät ammattitaidon merkityksen huumetestaustilanteissa jo työelämään siirtyessään. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille suunnatussa verkko-oppimateriaalissa tuodaan esille huumetestaukseen liittyviä asioita, joita terveysalan ammattilaisten tulee ottaa huomioon huumetestien suorittamisessa ja analysoinnissa.

Kaikkien huumetestausten suorittavien tai testauksia pyytävien yksiköiden tulee selvittää senhetkinen voimassa oleva lainsäädäntö ennen huumetestausten suorittamista. Eri lait turvaavat esimerkiksi yksilönsuojaa, määrittävät salassapitovelvollisuudet ja ohjaavat siten eettisesti ja luotettavasti korrekkeja huumetestausta. Vaikka huumeiden käyttö on laitonta ja lain nojalla rangaistavaa, eivät terveydenhuollon ammattihenkilöstön asenteet saa vaikuttaa päihdepotilaan hoitamiseen. Jokainen asiakas tulee ottaa avoimin mielin ja ennakkoluulottomasti vastaan yksilönä eikä stereotyyppien varjostamana henkilönä. (Kuva 1.) Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, 6 § määrää, että potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan ja hänellä on oikeus kieltäytyä hoidoista tai lääketieteellisistä hoitotoimenpiteistä. Potilaan toiveita tulee kunnioittaa ja hänelle täytyy suoda laissa määrätty itsemääräämisoikeus. Joissakin tilanteissa testattavalta henkilöltä ei kuitenkaan tarvita suostumusta huumetestiin. Potilaan tahdosta riippumatta annettavasta hoidosta on voimassa, mitä siitä mielenterveyslaissa (1116/1990), päihdehuoltolaissa (41/1986), tartuntatautilaissa (1227/2016) ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) säädetään. [\[1\]](#) [\[2\]](#) [\[3\]](#) [\[4\]](#) [\[5\]](#) [\[6\]](#) [\[7\]](#) [\[8\]](#) [\[9\]](#)

KUVA 1. Huumeiden käyttö on Suomessa laissa kiellettyä, mutta huumeiden käyttäjilläkin on oikeus laadukkaaseen terveyden- ja sairaanhoitoon (kuva: rui vale sousa/Shutterstock.com)

Potilaan asemasta ja oikeuksista annettu laki (785/1992) määrää, että potilasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan loukkaamatta ja hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioittaen. Huumetestauksen syy ja seuraukset on käytävä perusteellisesti läpi testattavan kanssa ja kaikkiin esille tuleviin kysymyksiin pitää vastata. Asianomaisen täytyy ymmärtää, mitä positiivinen huumetestaustulos voi hänelle aiheuttaa. Terveystieteiden ammattihenkilön pitää kirjata potilasasiakirjoihin hoidon ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Kaikki potilasasiakirjoissa esitetyt asiat ovat salassapidettäviä. Potilastietojen jakamiseen tarvitaan potilaan kirjallinen suostumus. Salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1. ja 2§:n mukaan. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, 2 § määrittää, että valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta käsittelee esimerkiksi potilaan ja asiakkaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä ja antaa niistä suosituksia. Lain mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla on oikeus ilman syrjintää saada tarvitsemaansa terveyden- ja sairaanhoitoa turvallisesti ja suunnitellusti. [\[1\]](#) [\[10\]](#) [\[11\]](#) [\[12\]](#) [\[13\]](#)

Huumetestausten luotettavuuteen vaikuttavat seikat

Huumetestaustutkimukset kuuluvat niihin laboratoriotutkimuksiin, joiden vaikutukset voivat ylittää terveydenhuollollisten hoitotoimien lisäksi myös juridisiin toimiin. Tämän takia tulosten luotettavuuden takaaminen on ehdottoman tärkeää. Huumetestausten tekemiseen osallistuvia ihmisiä koskemaan on säädetty useita lakeja ja heidän tulee noudattaa ennalta määrättyjä ohjeistuksia. Myös laboratorioden toimintaa säädelään koko muun huumetestausprosessin ohella tulosten oikeellisuuden ja vertailtavuuden takaamiseksi. (Kuva 2.) [\[2\]](#) [\[14\]](#) [\[15\]](#)

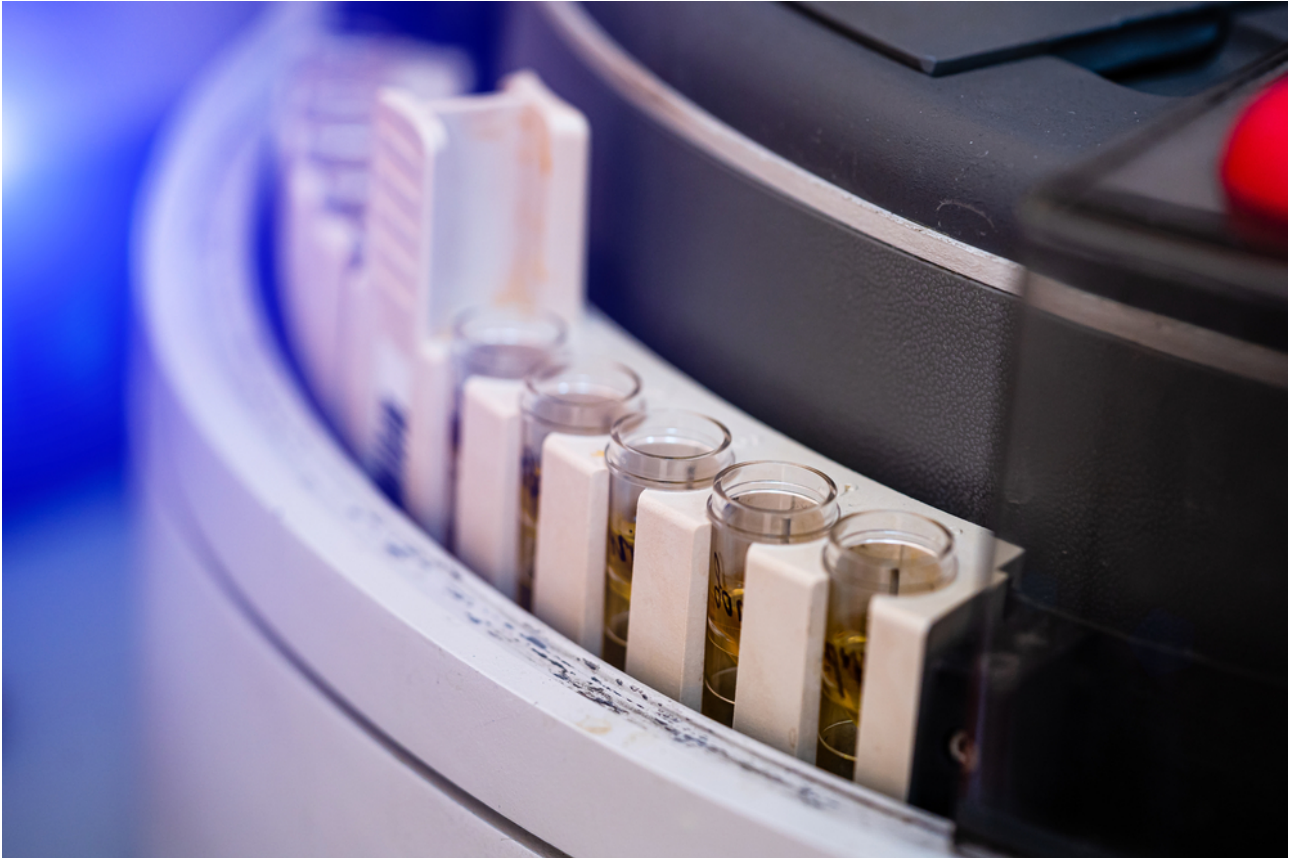
KUVA 2. Huumeestausta säätelevät voimassa olevat Suomen lait ja asetukset sekä niiden pohjalta luodut ohjeistukset (kuva: Valery Evlakhov/Shutterstock.com)

Huumeestauksessa luotettavuuden kannalta on tärkeää tarkastella koko prosessia aina näytteenottopaikasta varmennetun tuloksen tulkintaan. Huumeestauksia suorittavat aiheeseen perehdytetyt terveydenhuollon ammattihenkilöt, joilla tulee olla dokumentoitu perehdytys huumeestauksen näytteenottoon. Näytteenottajan tulee varmistaa testattavan henkilöllisyys. Lisäksi hänen tulee selvittää, onko kyseessä valvottava vai normaali näytteenotto ja minimoida näytteen manipulointimahdollisuudet. Näytteenottotilojen tulee olla asianmukaiset ja näytteiden käsittely on suoritettava niin, etteivät eri näytteet voi sekoittua, niitä ei voi väärentää, eikä niihin voi joutua epäpuhtauksia. Näytteiden tulee olla jäljitettävissä ja säilyä myös mahdollisen kuljetuksen ajan koskemattomana luotettavan tuloksen saamiseksi. Luotettavien huumeestaustulosten varmistamiseksi myös laboratorioihin kohdistuu tiettyjä kriteereitä. Kaikkien varmennetutkimuksia tekevien laboratorioiden tulee olla akkreditoituja ja varmennetustien tulee kuulua akkreditoinnin pätevyysalueeseen. Myös useimmat ensivaiheen immunologisia huumeestauksia tekevät laboratoriot ovat akkreditoituja eli niiden pätevyys on todettu menettelytavalla, joka on kansainvälisiin kriteereihin perustuva. Laboratoriot noudattavat yleisiä laadunhallintaan liittyviä periaatteita ensivaiheen huumeestauksessa. [\[15\]](#) [\[16\]](#) [\[17\]](#)

Huumeestaukseen liittyvä verkko-oppimateriaali

Oppimateriaalin aihe on virtsan huumeestausta ja se on suunnattu Oulun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Opinnäytetyönä tehdyn oppimateriaalin tarkoituksena oli laatia kattava, informatiivinen ja ajantasainen itsenäiseen opiskeluun sopiva verkko-oppimateriaali. Tavoitteena oli lisätä tulevien terveydenhuollon ammattilaisten tietotaitoa virtsan huumeestauksesta ja näin myös parantaa potilasturvallisuutta pitkällä aikavälillä. Huumeestauksia suorittavien alan ammattilaisten tulee olla valveutuneita ja harjaantuneita monilta osin, jotta he voivat suorittaa luotettavia, potilasturvallisia ja vertailukelpoisia testauksia. Huumeiden käyttö on osin jopa yleistynyt, minkä vuoksi huumeestauksia tehdään tulevaisuudessa yhä enemmän.

Huumeestausta virtsasta -verkko-oppimateriaali sisältää tietoa oikeaoppisesta virtsan huumeestauksen näytteenotosta ja testausmenetelmistä (kuva 3). Lisäksi siinä tuodaan esille huumeestaukseen liittyviä lainsäädännöllisiä ja eettisiä näkökulmia sekä tulosten luotettavuuteen vaikuttavia asioita. Materiaali löytyy osoitteesta huumeestausta-virtsasta.webnode.fi.

KUVA 3. Verkko-oppimateriaali tarjoaa tietoa virtsasta tehtävistä huumeetesteuksista, näytteenotosta ja testausmenetelmistä (kuva: Vadym Stock/Shutterstock.com)

Lähteet

1. [^][ab](#)Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785. Hakupäivä 30.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
2. [^][ab](#)Labquality Oy. 2001. Suositus huumeetestauksen suorittamisesta. Labquality Oy:n huumausaineanalytiikkatyöryhmä. Moodi 3. Kokkola.
3. [^]Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Huumausainetestien käyttöä selvittäneen työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:2. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. Hakupäivä 18.3.2020.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226820>
4. [^]Solis, J., Shadur, J., Burns, A. & Hussong, A. 2012. Understanding the Diverse Needs of Children whose Parents Abuse Substances. *Current Drug Abuse Reviews* 5 (2), 135–147. Hakupäivä 30.3.2020.
<https://doi.org/10.2174/1874473711205020135>
5. [^]Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Huumausaineiden laillisuus ja käytön rangaistavuus. Hakupäivä 19.3.2020.
<https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet...>
6. [^]Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41. Hakupäivä 30.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>
7. [^]Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519. Hakupäivä 30.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>
8. [^]Mielenterveyslaki 14.12.1990/ 1116. Hakupäivä 30.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>
9. [^]Tartuntatautilaki 21.12.2016/1227. Hakupäivä 30.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161227>
10. [^]Hadland, S. & Levy, S. 2016. Objective Testing – Urine And Other Drug Tests. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America* 25 (3), 549–565. Hakupäivä 18.3.2020.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4920965/>
11. [^]Suomen Lääkäriliitto. 2020. Salassapitovelvollisuus ja sen poikkeukset. Hakupäivä 19.3.2020.
<https://www.laakariliitto.fi/laakarinetikka/potilas-laakarisuhte...>

12. [△Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Potilasturvallisuus. Hakupäivä 17.3.2020.](https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/potilasturvallisuus)
13. [△Laki rikoslain muuttamisesta 21.4.1995/578. Hakupäivä 30.3.2020.](https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950578)
14. [△Sosiaali- ja Terveysministeriö. 2006. Huumausainetestaus työelämässä. Sosiaali- ja Terveysministeriön julkaisuja 2006:2. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. Hakupäivä 30.3.2020.](http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504223268)
15. [^ abMykkänen, S., Kuoppasalmi, K., Tissari, P. & Henriksson, M. 2015. Suositus terveydenhoidollisesta huumetestauksesta – Asianmukaiset menettelytavat sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköille. Ohjaus 5/2015. Hakupäivä 30.3.2020.](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-488-5)
16. [△Valtioneuvoston asetus huumausainetestien tekemisestä 7.4.2005/218. Hakupäivä 30.3.2020.](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050218)
17. [△Finas. 2016. Akkreditointi. Hakupäivä 18.3.2020.](https://www.finas.fi/akkreditointi/Sivut/default.aspx)

Metatiedot

Nimeke: Eettisten ja luotettavien huumetestausten toteuttaminen

Tekijä: Kontio Jutta; Laava Annika; Holappa-Girginkaya Jaana; Kuure Marja-Helena; Kajula Outi

Aihe, asiasanat: etiikka, hoitoala, huumetestit, luotettavuus, verkko-oppimateriaali

Tiivistelmä: On tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ymmärtävät ammattitaidon merkityksen huumetestauksen prosessissa jo työelämään siirtyessään. Opinnäytetyönä tuotettu laadukas ja ajantasainen itseopiskelumateriaali virtsanäytteen huumetestauksesta sosiaali- ja terveysalojen opiskelijoille löytyy osoitteesta huumetestaus-virtsasta.webnode.fi. Verkko-oppimateriaalissa käsitellään kaikkia niitä asioita, joita terveysalan ammattilaisen tulee ottaa huomioon virtsasta tehtävien huumetestien suorittamisessa ja analysoinnissa. Artikkelissa käsitellään huumetestauksia eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. Mitä terveysalan ammattilaisen pitää tietää ennen huumetestausta ja mitä asioita on hyvä pohtia myös asiakkaan näkökulmasta?

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2020-05-20

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020041618880>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kontio, J., Laava, A., Holappa-Girginkaya, J., Kuure, M-H. & Kajula, O. 2020. Eettisten ja luotettavien huumetestausten toteuttaminen. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 33. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020041618880>.